

Motion till riksdagen 2013/14:Ju308

av **Gunvor G Ericson m.fl. (MP)**

Samtyckeskrav och skärpt våldtäktslagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar i första hand om ändring av 6 kap. 1 § och 15 § brottsbalken i enlighet med vad som framgår under rubriken Miljöpartiets lagförslag, under avsnittet Införande av samtyckeskrav.
2. Riksdagen beslutar i andra hand om införande av brottet sexuellt övergrepp i 6 kap. 3 § brottsbalken i enlighet med förslaget i betänkandet Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag (SOU 2010:71).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en höjning av straffminimum ska följas upp.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillämpningen av åldersregler.

Motivering

Miljöpartiet de gröna har alltsedan 2005 års lagstiftningsärende¹ starkt engagerat sig i frågorna om hur skyddet mot sexuella övergrepp kan stärkas. Vi anser att det är viktigt att skydda den grundläggande del av den personliga integriteten som sexualiteten innebär, där spåren av en kränkning ofta blir mycket djupa och långvariga. Vi noterade därför med glädje att 2008 års sexualbrottsutredning föreslog en kriminalisering av sexuella handlingar mot en annan människa utan dennes samtycke (SOU 2010:71), men regeringen valde att inte följa utredningens förslag. Regeringen tar aktivt avstånd från att kriminalisera sexuella handlingar som utförs mot en människa utan dennes samtycke.

¹ Se proposition 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning.

Fel! Okänt namn på

Våren 2013 backade regeringen något genom att införa den förändring som diskuterades redan 2005, det vill säga att fler fall av sexuella utnyttjanden kriminaliseras som våldtäkt genom att begreppet ”hjälpöst tillstånd” ersätts av det vidare begreppet ”särskilt utsatt situation”. Vi anser dock att grunden för en sexuell handling ska vara ömsesidighet, och därför ska det vara kriminellt att genomföra en sexuell handling mot någon som inte deltar frivilligt, oavsett vilken situation personen befinner sig i. Så länge inte samtycke är ett krav, kommer tillämpningsproblemen som grundar sig i makt att kvarstå.

Mäns våld mot kvinnor – Ett samhällsproblem

Mäns sexualbrott mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem. Enligt Christian Diesen och Eva Diesen har Sverige flest våldtäktsanmälningar per capita, men endast 10 procent går till åtal. År 2011 anmäldes 4 272 våldtäkter, men endast 168 personer dömdes för våldtäkt. Många anmälningar anses för vaga för en fortsatt utredning och läggs ned på ett tidigt stadium. Upp till 30 procent av utpekade misstänkta blir aldrig ens hörda av polisen. Många nedläggningar beror på bristande uppfyllande av våld/tvångsrekvisitet: Offret tror att ett nej räcker, men lag och domstolar kräver våldsamt motstånd (eller bevisad redlöshet).² Även detta visar att en ny samtyckesbaserad lagstiftning behövs.

Införande av samtyckeskrav

Miljöpartiet föreslår i första hand att ett samtyckeskrav införs genom en förändring i 6 kap. 1 § brottsbalken, så att det blir brottsligt att företa en sexuell handling mot eller utverka en sexuell handling av en person som inte frivilligt deltar däri. Brottet betecknas som sexuellt utnyttjande. Om våld eller hot används som medel för att utföra handlingen eller om handlingen medför skada (vid olika former av mycket våldsamt sex) ska dessutom det eller de straffbud som redan finns i vår brottsbalk och som reglerar våld eller hot tillämpas. Straff utdöms gemensamt, enligt vanliga principer i vår straffrätt, och den sammanlagda brottsligheten ska då rubriceras våldtäkt. Miljöpartiets förslag finns utvecklat i boken Samtyckesutredningen – Lagskydd för den sexuella integriteten av professor emerita i straffrätt Madeleine Leijonhufvud (2008), i motion 2008/09:Ju426 Införande av samtyckeskravet samt i motion 2011/12:Ju400 Införande av samtyckeskravet. Det framgår också av propositionen att tunga remissinstanser som Brottsoffermyndigheten, Barnombudsmannen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Västerbottens läns landsting, Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet, Amnesty International

² Christian Diesen & Eva F. Diesen. Övergrepp mot kvinnor och barn – den rättsliga hanteringen, 2:a upplagan mars 2013, Norstedts Juridik.

Fel! Okänt namn på

Sverige, Ecpat Sverige, Fredrika Bremer-Förbundet, Bris, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Sveriges kvinnolobby och Unicef Sverige förordar en ren samtyckesreglering.

Regeringens motivering till att inte införa vare sig en ren samtyckeslagstiftning eller utredningens förslag om en utvidgning av den nuvarande bestämmelsen är baserad på invändningar kring bevis och tillämpning av samtyckesbestämmelsen. Vi anser inte att dessa invändningar är tillräckliga för att motivera att ett samtyckeskrav inte införs. Tvärtom är det viktigt att markera var gränsen för den personliga, sexuella integriteten går. Det går att jämföra med införandet av förbudet mot barnaga, som fick en oerhört stark normerande verkan mot seden att slå barn och dessutom stärkte barns självkänsla i och med vetskapen att aga inte är tillåtet. På samma sätt skulle ett krav på samtycke för sexuella handlingar fungera i normativt syfte.

Riksdagen behandlade frågan om samtycke våren 2013 i justitieutskottets betänkande 2012/13:JuU20. Där anför: ”En samtyckesreglering skulle också kunna fungera som ett stöd för den som utsätts för starka påtryckningar eller övertalningsförsök att acceptera olika sexuella handlingar som han eller hon inte vill medverka i. Dessa omständigheter talar i riktning för införandet av en samtyckesreglering.” Men regeringen valde ändå att inte gå på utredningens förslag.

Det är hög tid att lägga ansvaret där det bör ligga – på förövaren, inte på offret. Det bör tillhöra en förfluten tid att diskutera huruvida kvinnor bör begränsa sina fria val att gå ut på kvällen, dricka alkohol eller klä sig utmanande. En tydlig lagstiftning som betonar ömsesidigheten tydliggör gränserna och underlättar det förebyggande och attitydpåverkande arbetet.

Fel! Okänt namn

Miljöpartiets lagförslag

Miljöpartiet föreslår följande förändring av 6 kap. 1 § och 15 § brottsbalken:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap. 1 §

6 kap. 1 §

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheter i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två år och högst sex år.

Detsamma gäller för den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i hjälplöst tillstånd.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är särskilt grovt skall särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgräp sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Den som företar en sexuell handling mot eller utverkar en sådan handling av en person som inte frivilligt deltar däri döms för **sexuellt utnyttjande** till fängelse i högst fyra år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt utnyttjande till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om handlingen varit av särskilt allvarlig art, om den riktats mot en person som befunnit sig i beroendeställning till gärningsmannen, varit ur stånd att värja sig eller annars befunnit sig i en särskilt utsatt situation, om fler än en förgräp sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningen lett till graviditet eller överföring av allvarlig smitta eller sjukdom. Om ansvar ådöms också för brott enligt 3 eller 4 kap. som medel för eller effekt av sexuellt utnyttjande ska den samlade brottsligheten betecknas våldtäkt.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

15 §

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller i fråga om förberedelser till koppleri samt föreberedelse och stämpling till *och underlåtenhet att avslöja våldtäkt*, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, och grovt koppleri.

För försök till *sexuellt utnyttjande*, *grovt sexuellt utnyttjande*, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller i fråga om förberedelse och stämpling till *grovt sexuellt utnyttjande*, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri *samt underlåtenhet att avslöja sådant brott*.

Införande av brottet sexuellt övergrepp

Miljöpartiet föreslår i andra hand att 2008 års sexualbrottsutrednings förslag om förändring av 6 kap. 3 § och införande av brottet sexuellt övergrepp, ska genomföras. Utredningens formulering lyder: *Den som, i annat fall än som avses i 1 och 2 §§, genomför en sexuell handling med en person utan den personens tillåtelse, döms för sexuellt övergrepp till fängelse i högst fyra år.* Utredningens förslag är väl balanserat mellan olika intressen och tillstyrks av en rad remissinstanser. Utredningen föreslår alltså inte en ren samtyckesreglering, utan föreslår i stället att strukturen i den nuvarande regleringen av de mer kvalificerade sexuella kränkningarna av vuxna behålls, men att lagstiftningen kompletteras. Brotten våldtäkt och sexuellt tvång ska enligt det förslag utredningen lägger fram även framöver utgå från medel (tvång) och omständigheter (utnyttjande). Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Fel! Okänt namn på

Uppföljning av höjning av straffminimum

Tillämpningsområdet för grovt sexuellt övergrepp mot barn utvidgades i riksdagens beslut våren 2013 (justitieutskottets betänkande 2012/13:JuU20).

När det gäller beslutet om att höja straffminimum för samma brott från fängelse i sex månader till fängelse i ett år vill vi följa utvecklingen så att inte konsekvensen blir att färre fälls på grund av den tvekan att döma för brottet som kan tänkas uppstå som en följd av det högre minimistraffet. Vi anser därför att det behövs en särskild uppföljning av lagstiftningen och dess effekter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det penetrerande samlaget som norm

Det är viktigt att problematisera lagstiftningens fokus på det penetrerande samlaget som norm, vilket kan leda till att andra former av sexuellt utnyttjande felaktigt riskerar att bedömas som mindre allvarliga.

Tillämpningen av åldersregler

Slutligen vill vi lyfta att det är viktigt att följa tillämpningen av åldersgränserna så att den blir rimlig.

Vi delar den oro som RFSU påpekar i sitt remissvar på Sexualbrottsutredningen om osäkerhet för till exempel ungdomsmottagningar i sina kontakter med ungdomar under 15 år. Detta lär ha lett till att vissa mottagningar krävt intyg från vårdnadshavare och att andra inte tillhandahållit preventivmedel för ungdomar under 15 år. I remissvaret skriver RFSU vidare: ”Vissa försök att klargöra den nya lagstiftningen och dess konsekvenser har gjorts, bland annat av Socialstyrelsen. Svensk förening för Obstetrik och Gynekologi (SFOG) och FSUM (Föreningen för Sveriges Ungdomsmottagningar) har betonat vikten av att göra individuella bedömningar och vänder sig emot ett rutinmässigt förhållningssätt”.³

En gärningsman som har sexuellt umgänge med en 14-åring ska inte frias på grund av att han inte ”kände till” offrets ålder eller för att offret ”såg äldre ut”. Däremot ska inte unga straffas för ömsesidigt frivilligt sex. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

³ Se till exempel Stöd vid preventivmedels- och abortrådgivning till unga av Arbetsgruppen för Tonårgynekologi TONARG (SFOG), FSUM, Arbetsgruppen för familjeplanering FARG (SFOG), Svenska Barnmorskeförbundet och Adolescensmedicinska Arbetsgruppen (Svenska Barnläkarföreningen), i SFOG:s Medlemsblad nummer 1 2011.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 2 oktober 2013

Gunvor G Ericson (MP)

Maria Ferm (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Mats Pertoft (MP)

Peter Eriksson (MP)

Agneta Börjesson (MP)